

Ольга Троценко

Прикарпатський
національний
університет ім.
В. Стефаника
м. Івано-Франківськ

**Розвиток особистості молодших школярів у
процесі
вивчення іноземної мови.**

Визнання на державному рівні доцільності запровадження іноземної мови у початковій школі змушує замислитись над питанням удосконалення раннього шкільного навчання цього предмета.

Якщо раніше раннє шкільне навчання іноземної мови базувалося значною мірою на імітації мовленнєвих знаків, то на даний час, згідно Державного стандарту базової і повної середньої освіти, змістовими лініями мовного компонента є мовленнєва, мовна, соціокуль-

турна і діяльнісна (стратегічна). Мовленнєва лінія забезпечує вироблення і вдосконалення

вмінь та навичок у всіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письма); мовна- засвоєння системних знань про мову як засіб вираження думок і почуттів людини та формування мовних умінь і навичок; соціокультурна- засвоєння культурних і духовних цінностей свого та інших народів, норм, які регулюють стосунки між поколіннями,

статями, націями, сприяють естетичному і морально-етичному розвитку; діяльнісна (стратегічна)- формування загально-навчальних умінь і навичок, опанування стратегій, що визначають мовленнєву діяльність, передусім спрямованих на розв'язання навчальних завдань і життєвих проблем [1, с.5].

Таким чином початкова школа має на меті виховати гармонійну особистість, яка може адекватно реагувати на всі аспекти життя в сучасному суспільстві.

Аналіз психолого-педагогічної, теоретико- методичної літератури, досвіду вітчизняних науковців свідчить про посилення інтересу до проблеми вдосконалення системи вивчення іноземних мов у початковій школі. В останні роки проведено ряд дисертаційних досліджень за такими напрямками: індивідуалізація навчання аудіювання учнів молодших класів (Жеренко Н.Є.), навчання учнів основної загальноосвітньої школи культурно-країнознавчої компетенції (Голованчук Л.П.), формування інтелектуальних умінь молодших школярів (Білоконна Н.І.), навчання учнів початкової школи англomовного мовлення та техніки читання (Гузь О.І., Денисенко М.В.), тестовий контроль умінь читання англійською мовою в початковій школі (Петренко О.П.). У цьому контексті малодослідженим залишається питання впливу вивчення іноземної мови на загальний розвиток молодшого школяра , адже в початковій школі учень ще не достатньо ознайомлений із рідною культурою та мовою.

Серед публікацій з досліджуваної нами проблеми одні праці присвячені психологічному аспекту навчання іноземної мови у початковій школі, інші – методичному та фізіологічному, одні науковці досліджують цілі та зміст навчання іноземної мови, інші - умови формування певних навичок та умінь у молодших школярів. Та на сучасному етапі розвитку початкової освіти особистість молодшого школяра розглядається через призму багатьох аспектів. До уваги потрібно брати анатомо-фізіологічні особливості молодших школярів, вікові особливості функціонування їх психічних пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери, психологічні особливості та рівень розвитку. Тому метою нашого дослідження є характеристика впливу вивчення іноземної мови на всебічний розвиток особистості молодшого школяра.

Мета конкретизується через завдання наукового пошуку- здійснити аналіз основних аспектів вивчення іноземної мови в початковій школі та розглянути нові сучасні тенденції початкової освіти.

Іноземна мова виконує загальноосвітню функцію, а саме: вивчення незнайомої мови, покращує володіння рідною мовою, сприяє удосконаленню логіки мовного спілкування і культури мови. При вивченні рідної мови діти

займаються усвідомленням свого мислення шляхом проникнення в зміст понять, виражених засобами їх власної мови, тобто словами і граматичними формами. Вивчення іноземної мови допомагає усвідомленню рідної, оскільки іноземна мова дає можливість забезпечити термін для порівняння і вже на початковій стадії змушує учнів звільнитися з полону рідної мови [5, с.14]. При вивченні іноземної мови з перших уроків учитель звертає увагу учнів на відмінність звуків, граматичних та лексичних одиниць в рідній та іноземній мовах. Таким чином іноземна мова змушує дітей логічно мислити і проводити аналогії в різних мовах, робити висновки щодо схожості чи відмінності тих чи інших граматичних або ж лексичних явищ.

Проте не слід нехтувати тим фактом, що дослідники дитячої психології, такі як Л. С. Виготський, І. О. Зимня, О. Н. Леонтьєв, Д.Б.Ельконін, Ж. Піаже вказують на наявність прямої залежності успішності раннього вивчення іноземної мови від рівня комунікативного розвитку дитини в рідній мові. Поняття “ комунікативний розвиток у рідній мові” , за визначенням І. О. Зимньої, слід розглядати як складне багатоаспектне явище, що включає : обсяг словника дитини в рідній мові; рівень засвоєння мовних правил; рівень володіння усними формами спілкування; рівень володіння технікою навчання; рівень сформованості навичок письма; рівень розвитку психічних функцій дитини; рівень сформованості пізнавальних інтересів; загальний кругозір учнів [6, с. 36]. Тобто комунікативний фактор при вивченні будь-якої мови є чи не найважливішим. І якщо раніше так зване “ механічне заучування “ було незаперечною особливістю молодшого шкільного віку, то на сучасному етапі на перший план виходить осмислене запам'ятовування матеріалу.

Дослідне навчання показує: насичення предметного змісту уроку іноземної мови соціокультурною інформацією стимулює пізнавально- комунікативну мотивацію учіння, активізує тим самим розумові здібності учнів, зокрема операції аналізу, синтезу, уявного планування, рефлексії. Активізація мислення посилює роботу уваги, пам'яті [6, с.37]. Важливу роль в оволодінні іноземною мовою відіграє й емоційний фактор, оскільки в молодших класах досить широко використовують малі форми дитячого іншомовного фольклору: римівки,

лічилки, скоромовки, пісеньки, тощо. Їх незвичність і виразність завжди захоплює увагу молодших школярів і вони внутрішньо схильні пізнавати іншомовну культуру. Саме тому оволодіння соціокультурною компетенцією є ще одним важливим аспектом вивчення іноземної мови в початкових класах.

Протягом останніх років міжкультурне спілкування виконує важливу роль в нашому суспільстві, оскільки Україна вийшла на новий розвиток економічних, політичних та соціокультурних відносин. Тому, формуючись як особистість в оточенні сучасного багатомовного і міжкультурного простору, молодший школяр з достатнім розумінням сприймає інформацію про норми поведінки і культури мовлення. Та щоб повністю зрозуміти іншомовну культуру, змістову основу формування іншомовної соціальної компетенції учнів, в тому числі початкових класів, має становити певний мінімум фонових країнознавчих знань. Під фоновими знаннями розуміють знання, які є характерними для жителів конкретної країни і здебільшого невідомі іноземцям, що звичайно ускладнює процес спілкування, оскільки взаєморозуміння неможливе без принципової обізнаності комунікантів із дійсністю, що їх оточує [3, с.50]. Для формування певного мінімуму фонових країнознавчих знань добір матеріалу з різних галузей британської або американської культури необхідно здійснювати не тільки з урахуванням мовленнєвих можливостей, але й з урахуванням соціокультурних інтересів учнів початкових класів.

А діапазон таких інтересів, за даними О.О.Коломінової, включає такі питання:

1. В які ігри грає мій англomовний ровесник?
2. Які мультфільми та кінофільми йому подобаються?
3. Яких домашніх улюбленців він має?
4. Що він робить у вільний час?
5. Які предмети вивчає у школі?
6. Які книжки читає?
7. Які свята відзначає? [3, с.51].

Згідно анкетування, проведеного С.В.Роман та О.О.Коломіною, дітям молодшого шкільного віку подобається іноземна мова. Передусім спрацьовує фактор новизни предмета і соціокультурної інформації, закладеної в ньому.

На думку фізіологів, зустрічаючись з новизною, мозок людини „дивується”. Внаслідок цього активізується величезна кількість нервових елементів, включаються зв'язки між різними ділянками мозку, збільшується обсяг пізнавально корисної інформації, що надходить через очі, вуха, інші сенсорні входи і засвоюється учнем [7., с.37]. Таким чином новизна іноземної мови є важливим чинником інтенсифікації навчального процесу і підсилення розумового розвитку дитини.

Крім того, вивчення іноземної мови виконує також і виховну функцію, адже початкова школа покликана створювати умови для формування фізично здорової , освіченої та вихованої дитини. Під час вивчення іноземної мови молодший школяр з розумінням сприймає інформацію про іншу країну, інші звичаї та культуру. Діти усвідомлюють, що потрібно бути ввічливим та приязним по відношенню до співрозмовника. Крім того, учні отримують багато цікавої інформації про жести, фрази та етикет іншомовної культури і порівнюють із рідними нормами поведінки , роблячи при цьому власні висновки щодо правил ввічливості.

Для початкової школи нормативними матеріалами (програмою, державним стандартом) передбачено оволодіння молодшими школярами певним мінімумом етикетно-узуальних формул спілкування як необхідної передумови дотримання елементарних норм мовленнєвого етикету, прийнятих у країні, мова якої вивчається. Добір цих одиниць має бути зумовлений реальними мовленнєвими можливостями учнів молодшого шкільного віку. Водночас він має враховувати і дидактичні фактори, зокрема потенційні можливості соціокультурного мовленнєвого матеріалу для здійснення виховання дитини його засобами: вчити її бути ввічливою, чемною, толерантною, дати їй можливість користуватися необхідним мінімумом мовленнєвих формул етикету для висловлювання деяких соціолінгвістичних нюансів мовлення в ситуаціях, що моделюються на уроках [3., с.51].

Найбільш сприятливі умови для виховання культури спілкування складаються під час навчання діалогічного мовлення. Чинною програмою (2001) передбачено навчальний матеріал та комунікативні завдання для навчання молодших школярів веденням діалогів різних функціональних типів. Тим самим забезпечується належна лінгводидактична основа для підготовки дітей до елементарної мовленнєвої взаємодії на міжкультурному рівні у найбільш типових для даного віку сферах спілкування [5,с.52].

Не слід також забувати про важливість вибору ситуацій спілкування. При цьому потрібно враховувати коло інтересів молодшого школяра. Сюди можна віднести такі ситуації, як знайомство із ровесником з іншої країни; презентація себе, своїх інтересів; розповідь про своїх батьків, родичів, друзів; розповідь про свої інтереси, захоплення, книги; опис уроків, іграшок, свій розпорядок дня; розмова про тварин, мультфільми, іграшки, тощо. Дитина повинна бути зацікавлена в тій інформації, яку отримує під час уроків. Цінним в такій ситуації може стати моделювання цікавих для молодших школярів ситуацій, побудованих на мовному матеріалі початкового курсу. Така діяльність молодшого школяра формує основу людських стосунків, правила толерантного ставлення до народу-носія тої чи іншої іноземної мови.

Та найважливішим аспектом навчання іноземної мови в молодшій школі є специфіка подачі навчального матеріалу. Адже урок повинен враховувати вікову психологію, він повинен бути науковим за змістом, повинна бути врахована специфіка предмета, вимоги держстандарту і чинної програми, учитель має поєднувати навчання, освіту, виховання і розвиток особистості. Тому урок в початковій школі відрізняється динамічністю, цілеспрямованістю, розподілом за часом, насиченістю грою, емоціями та практичною і самостійною роботою.

На сучасному етапі розвитку початкової школи, згідно державного стандарту базової і повної середньої освіти, особлива увага приділяється практичній і творчій складовим навчальної діяльності. Зростає роль уміння здобувати інформацію з різних джерел, засвоювати, поповнювати та оцінювати її, застосовувати способи пізнавальної та творчої діяльності [1, с.3]. Такий

підхід вимагає впровадження інноваційних педагогічних технологій, які можуть забезпечити виконання вимог щодо навчання іноземної мови в початковій школі. В даному випадку в пригоді можуть стати такі відомі системні інноваційні педагогічні технології, як „ Будинок вільної дитини” М. Монтесорі (дана педагогічна система репрезентує теорію вільного виховання); „ Йена-план – школа” П.Петерсена (основна увага звертається на засади поваги до особистості дитини , поєднання свободи і самостійності); „ Школа успіху і радості” С.Френе (основою навчання є властива всім дітям допитливість, тому основним є метод проб і помилок); та багато інших нових підходів щодо виховання і навчання дітей молодшого шкільного віку. Не слід також забувати і за педагогічний досвід, який , будучи продуктом творчого пошуку, експерименту педагогів-новаторів може стати унікальним надбанням усієї навчально- виховної системи.

Головними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісний підхід(спрямованість на особистість, гуманістична природа), творчий, дослідно-експериментальний характер, стійка мотивованість на пошук нового в організації навчально-виховного процесу [6, с.254].

Сучасне оновлене суспільство вимагає оновлених методів та форм навчання. Тож вище згадані інноваційні технології можуть зіграти важливу роль у процесі навчання іноземних мов молодших школярів. На сучасному етапі розвитку освіти в Україні іноземна мова стала важливим чинником у загальній освіті, тому сучасний педагог молодшої школи покликаний якнайефективніше донести до школяра потрібні знання, щоб виховати всесторонньо розвинуту особистість.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний стандарт базової і повної середньої освіти (іноземні мови)// Іноземні мови.- 2004.- №1.-с.3-7.
2. Дичківська І.М.. Інноваційні педагогічні технології.-Київ, 2004.-351с.
3. Коло мінова О.О. Зміст соціокультурного аспекту навчання англійської мови в початковій школі// Іноземні мови.- 2004.-№2-с.50-53
4. Кулиш В.Г. Курс лекцій по методике преподавания английского языка в начальной школе.- Донецк, 1999.- 169с.

5. Роман С.В. , Коломінова О.О. Виховний потенціал предмета “ Англійська мова” у початковій школі // Іноземні мови.-2002.-№4.-с.52-56.
6. Роман С.В., Коломінова О.О. Психологічні основи навчання іноземної мови у початковій школі // Іноземні мови.-2002.-№1.-с.35-38.

Троценко О.Я. Развитие личности младшего школьника в процессе изучения иностранного языка.

В статье рассматриваются главные пути влияния иностранного языка на развитие личности младшего школьника.

Trotsenko O. This article deals with the problems of learning foreign language from the point of its

Influence on the mental activity of primary school pupils.